2021

NAVNEET PRACTICE PAPERS

& ACTIVITY SHEETS

STANDARD X

Updated as per Portion Omitted from the Syllabus for the Year 2020-2021

Subjects :

English (HL)	Marathi (LL)	Hindi (Entire Lokbharati)	History & Political Science	Geography
Science & Technology (Part 1)	Science & Technology (Part 2)	Mathematics (Part-I)	Mathematics (Part-II)	

All Subjects included :

- Updated format of Question Paper / Activity Sheet
- Board's March 2020 Question Paper / Activity Sheet with Solution
- 5 Question Papers / Activity Sheets for Practice

Full Solution of Practice Papers through **QR Code**

GET NAVNEET DigiBook FREE

NAVNEET®

2021

NAVNEET PRACTICE PAPERS

& ACTIVITY SHEETS

Std. X

Updated as per the portion omitted from the syllabus for the year 2020-21

All Subjects :

English (HL)	मराठी (LL)	Hindi Entire (Lokbharati)	History and Political Science	Geography
Science & Technology (Part 1)	Science & Technology (Part 2)	Mathematics (Part-I)	Mathematics (Part-II)	

SALIENT FEATURES :

- A comprehensive kit for 2021 Board Examination
- Detailed notes of the omitted portion of syllabus for the academic year 2020-21 under **'Most Important'** at the beginning of each subject
- Updated **format** of Question Papers/Activity Sheets in each subject
- Board's March 2020 Question Paper/Activity Sheet in each subject with full solution
- Omitted portion of syllabus highlighted in solution to March 2020 Question Paper/Activity Sheet
- 5-5 Question Papers/Activity Sheets for practice prepared by expert and experienced authors keeping omitted syllabus in mind and their answers in QR code
- Answers in Practice papers of Mathematics (Part I & II) for cross-checking

Newly Added
Audio Feature on NAVNEET DigiBook
(Refer opposite page.)

Scan this QR code for correct answers and compare your self-assessment.

NAVNEET EDUCATION LIMITED

D0679

Price : ₹ 280.00

Updated as per the omitted portion in syllabus of language subjects viz. Hindi (लोकवाणी) and Sanskrit (Composite) or Sanskrit (Entire), the updated format of the Activity sheets and as per the Activity sheets of Board's March 2020.

नवनीत
सराव कृतिपत्रिका
STD. X

Optional subjects →	Hindi (Lokvani) 40 marks	Sanskrit (Composite) 40 marks	Sanskrit (Entire) 80 marks

GET
NAVNEET
DigiBook
FREE

The book is available at all booksellers

Each subject includes :
- Detailed notes of the portion omitted for academic year 2020-21
- Updated format/pattern of Activity sheets
- Board's March 2020 Activity sheets with solutions
- 5 Activity sheets for practice
- **Answers to Activity sheets for Practice in QR code**

Plenty of practice ensures plenty of success!

NAVNEET®

NAVNEET®

NAVNEET EDUCATION LIMITED

Mumbai : Bhavani Shankar Road, Dadar (West), Mumbai – 400 028. (Tel. 6662 6565)
www.navneet.com • **e-mail :** publications@navneet.com
Ahmadabad : Navneet House, Gurukul Road, Memnagar, Ahmadabad – 380 052. (Tel. 6630 5000)
Nagpur : 63, Opp. Shivaji Science College, Congress Nagar, Nagpur – 440 012. (Tel. 242 1522)
Nashik : Nirman Inspire, 2nd Floor, Kanhere Wadi, Opp. Old CBS, Nashik – 422 001. (Tel. 259 6950)
Pune : Navneet Bhavan, 1302, Shukrawar Peth, Bajirao Road, Pune – 411 002. (Tel. 2443 1007)

© All rights reserved. No part of this book may be copied, adapted, abridged or translated, stored in any retrieval system, computer system, photographic or other system or transmitted in any form or by any means without a prior written permission of the copyright holders, M/s. Navneet Education Limited. ***Any breach will entail legal action and prosecution without further notice.***

Published by Navneet Education Limited, Dantali, Gujarat.
Printed by Navneet Education Limited, Dantali, Gujarat.

2121
CTP
Rev. (25-12-20)

PREFACE

The world is going through an unforeseen situation of Covid-19 that has never been experienced before. Even in such a situation, it is a matter of pride that the principals, teachers, students and their parents from across the state of Maharashtra are giving top priority to the Board exams of Std. X by continuing with their efforts in teaching and learning with the help of technology. As the leading educational publisher, we too, are committed to contribute in this noble deed of imparting knowledge. We are hence delighted to publish the latest **'Navneet Practice Papers and Activity Sheets (All subjects) : Std. X'** book for the Board examination 2021 as per the updated format.

Given the limited timespan of teaching and learning due to the Covid-19 situation, the Board has omitted some portions of the syllabus from the evaluation i.e. examination in each subject for the academic year 2020-21. An important feature of the book **'Navneet Practice Papers and Activity Sheets'** is that it has been prepared precisely by keeping in mind this omitted portion from the syllabus.

In this book, the detailed information about the above mentioned omitted portions has been given for easy reference in a box labelled as **'Most important'** at the beginning of each subject. This will enable the students to know exactly which portion they need to study for the examination.

The book includes updated format of the Board's Question papers/Activity sheets with explanation and guidance. This will ensure that the students will have no doubts about the format of the question papers/activity sheets.

Board's March 2020 Question papers/Activity sheets have been provided along with full solutions and marking scheme for complete guidance. In addition to providing answers to the Question papers/Activity sheets, the questions and answers from the omitted syllabus have also been highlighted with special notes, which will help the students know that the questions on these omitted portion will not appear in the 2021 examination. At the same time the students will understand what questions could be asked in the related question type and how to write their answers. The solutions to the Board's Question paper/Activity sheets have been purposely given on the specimen answer sheets to give the students complete understanding of how to write the answers in an ideal manner.

The **'Navneet Practice Papers and Activity Sheets'** book consists of 5 Question papers/ Activity sheets of each subject for practice, too. The practice Question papers/Activity sheets have been prepared meticulously by the expert and experienced team of authors of Navneet keeping the omitted portion in mind. In doing so, we have made sure that all the possible question types in the textbook and 'updated format' are incorporated in the book, for activities or questions can be asked in many different ways for a particular question in the Activity sheets. The book also provides answers to the questions in Practice papers of Mathematics (Part-I) & (Part-II) for cross-checking.

In a nutshell, the **'Navneet Practice Papers and Activity Sheets'** book will be extremely beneficial for the students to prepare and practise thoroughly for their Board examinations. We are confident that with this practice, the students will get brilliant success in their examination.

Navneet wishes all the students of Std. X a spectacular success ahead!

– The Publishers

CONTENTS

		Page No.
★ **Section 1 : ENGLISH (HL)**		
Omitted Syllabus and Updated Format of Board's Activity Sheet	...	5 to 12
Board's Activity Sheet (March 2020) (With Full Solution & Marking Scheme)	...	13 to 43
Activity Sheets For Practice 1 to 5	...	44 to 88
★ **Section 2 : Marathi (LL)**		
वगळलेला अभ्यासक्रम व बोर्डाच्या कृतिपत्रिकेचा अद्ययावत आराखडा	...	89 to 94
Board's Activity Sheet (March 2020) (With Full Solution & Marking Scheme)	...	95 to 119
Activity Sheets For Practice 1 to 5	...	120 to 155
★ **Section 3 : Hindi Entire (Lokbharati)**		
हटाए गए पाठ्यक्रम और बोर्ड की कृतिपत्रिका का अद्यतन प्रारूप	...	156 to 160
बोर्ड की कृतिपत्रिका (मार्च 2020) (आदर्श उत्तरों एवं अंक वितरण योजना सहित)	...	161 to 188
अभ्यास के लिए कृतिपत्रिका 1 से 5	...	189 to 233
★ **Section 4 : History and Political Science**		
Omitted Syllabus and Updated Format of Board's Activity Sheet	...	234 to 236
Board's Activity Sheet (March 2020) (With Full Solution & Marking Scheme)	...	237 to 257
Activity Sheets For Practice 1 to 5	...	258 to 282
★ **Section 5 : Geography**		
Omitted Syllabus and Updated Format of Board's Question Paper	...	283 & 284
Model Question Paper (With Full Solution & Marking Scheme)	...	285 to 298
Question Papers For Practice 1 to 5	...	299 to 320
★ **Section 6 : Science & Technology (Part 1)**		
Omitted Syllabus and Updated Format of Board's Activity Sheet	...	321 & 323
Board's Activity Sheet (March 2020) (With Full Solution & Marking Scheme)	...	324 to 338
Activity Sheets For Practice 1 to 5	...	339 to 358
★ **Section 7 : Science & Technology (Part 2)**		
Omitted Syllabus and Updated Format of Board's Activity Sheet	...	359 to 361
Board's Activity Sheet (March 2020) (With Full Solution & Marking Scheme)	...	362 to 377
Activity Sheets For Practice 1 to 5	...	378 to 401
★ **Section 8 : Mathematics (Part – I)**		
Omitted Syllabus and Updated Format of Board's Question Paper	...	402 to 404
Board's Question Paper (March 2020) (With Full Solution & Marking Scheme)	...	405 to 423
Question Papers For Practice 1 to 5	...	424 to 443
Question Papers 1 to 5 (Answers)	...	444 to 447
★ **Section 9 : Mathematics (Part – II)**		
Omitted Syllabus and Updated Format of Board's Question Paper	...	448 to 450
Board's Question Paper (March 2020) (With Full Solution & Marking Scheme)	...	451 to 472
Question Papers For Practice 1 to 5	...	473 to 497
Question Papers 1 to 5 (Answers)	...	498 to 500
★ **Chart of Marks obtained at a glance**	...	**Cover 3**

Section 2 : Marathi (LL)

अत्यंत महत्त्वाचे

नोंद : शैक्षणिक वर्ष 2020 – 21 करिता होणाऱ्या मूल्यमापनातून पुढील पाठ वगळण्यात आले आहेत :

गद्य पाठ : (६) चुडीवाला (१०) रंग साहित्याचे (१४) बीज पेरले गेले

स्थूलवाचन : ● जगणं कॅक्टसचं

● वगळण्यात आलेल्या वरील पाठांना जोडून असलेले व्याकरणाचे कोणतेही घटक, कृती (व्याकरणाची उजळणी व नवीन व्याकरण) तसेच इतर भाषिक कृती (उपयोजित लेखन) इत्यादी वगळण्यात आलेले नाहीत.

बोर्डाच्या मार्च 2020 च्या कृतिपत्रिकेतील या पाठांतील प्रश्नांना छायांकित करण्यात आले आहे.

सदर सराव प्रश्नपत्रिका वगळलेले पाठ लक्षात घेऊनच तयार करण्यात आल्या आहेत.

बोर्डाच्या कृतिपत्रिकेचा अद्ययावत आराखडा
(मार्गदर्शन व स्पष्टीकरण यांसह)

विभाग 1 : गद्य

पठित गद्य

प्र. 1. (अ) पुढील उतारा वाचून दिलेल्या सूचनांनुसार कृती करा : 7

लक्षात ठेवा : पाठ्यपुस्तकातील गद्यपाठांतून 130 ते 150 शब्दांचा एक उतारा दिला जाईल. त्यावर प्रत्येकी 2 गुणांच्या 2 व 3 गुणांची 1 अशा तीन कृती दिल्या जातील. काही वेळा 2 गुणांच्या कृतींमध्ये 1–1 गुणाच्या दोन लहान लहान कृतीही विचारल्या जाऊ शकतात.

कृती 1 व 2 : (आकलन कृती) (प्रत्येकी 2 गुण)

लक्षात ठेवा :

■ आशयाच्या आकलनावर व उपयोजनावर आधारित असतील. या कृती वस्तुनिष्ठ स्वरूपाच्या असतील.

■ प्रत्येक वेळी विचारलेली कृती ठरावीक प्रकारचीच असेल असे नाही.
नमुन्यादाखल आणखी काही कृती पाहा :
(1) आकृतिबंध पूर्ण करा.
(2) कोष्टक / तक्ता / यादी / वंशवृक्ष पूर्ण करा.
(3) घटनाक्रमानुसार क्रम लावा.
(4) सहसंबंधांनुसार लिहा.
(5) सहसंबंध लक्षात घेऊन वाक्यांचा क्रम लावा.
(6) सहसंबंध लक्षात घेऊन वाक्य पूर्ण करा.
(7) ओघतक्ता पूर्ण करा.
(8) सहसंबंध लक्षात घेऊन योग्य विधान निवडा.
(9) जोड्या लावा.
(10) गाळलेल्या जागा भरा.
(11) विधान पूर्ण करा.

■ या कृतीचे उत्तर बहुधा एक-दोन शब्दांत लिहावे लागेल. क्वचित प्रसंगी ते अधिक शब्दांत किंवा पूर्ण वाक्यातही लिहिणे अपेक्षित असेल.

■ कृतीचे उत्तर जसेच्या तसे उताऱ्यातच असेल असे नाही. काही वेळा स्वत:च्या शब्दांतही उत्तर लिहावे लागेल.

कृती 3 : (स्वमत कृती) (3 गुण)

लक्षात ठेवा : ■ येथे स्वत:च्या शब्दांत **स्वत:चे मत** मांडण्यावर भर असेल. हा मुक्तोत्तरी स्वरूपाचा प्रश्न असेल.

■ **या कृतीत स्वमत प्रकट करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे प्रश्न विचारले जाऊ शकतात :**

(1) दिलेल्या उताऱ्यातील विचार स्पष्ट करून सांगा.

(2) दिलेल्या उताऱ्यातील विचार आजच्या परिस्थितीत लागू पडतो का, हे समजावून सांगा.

(3) दिलेल्या उताऱ्यातील विचाराला अनुसरून स्वत:ची जबाबदारी समजावून सांगा.

(4) दिलेल्या उताऱ्यातील विचारासंबंधात तुमचे स्वत:चे मत थोडक्यात मांडा.

(5) पाठातील एका घटकाचे आत्मकथन लिहा.

(6) पाठातील विशिष्ट मजकूर संवादरूपात लिहा.

(7) तुमच्या जीवनातील एखादा अविस्मरणीय प्रसंग लिहा.

(8) पाठ्यपुस्तकातील कथेचा शेवट बदलून लिहा.

(9) दिलेल्या उताऱ्याच्या अनुषंगाने आवडणारा सण / महिना / ऋतू / उत्सव / प्राणी / वनस्पती / फूल / फळ / वस्तू वगैरेंबद्दल माहिती लिहा.

(10) उताऱ्याला अनुसरून स्वतः अनुभवलेला एखादा प्रसंग लिहा.

(11) वरील प्रकारचे प्रश्न संपूर्ण पाठाच्या आशयावरही विचारले जाऊ शकतात.

अशा प्रकारचे आणखी विविध प्रश्न विचारले जाऊ शकतात.

प्र. 1. (आ) पुढील उतारा वाचून दिलेल्या सूचनांनुसार कृती करा : 7

टीप : प्रश्न 1. (आ) मध्ये प्रश्न 1. (अ) प्रमाणेच 130 ते 150 शब्दांचा उतारा व त्याआधारित कृती विचारल्या जातील. अर्थात यामध्येही कृती 1 व 2 — आकलन कृती आणि कृती 3 — स्वमत कृती असेल. तेव्हा या प्रश्नाच्या स्पष्टीकरणासाठी प्रश्न 1. (अ) मध्ये दिलेले स्पष्टीकरण पाहा.

अपठित गद्य

प्र. 1. (इ) पुढील उतारा वाचून दिलेल्या सूचनांनुसार कृती करा : 4

कृती 1 व 2 : (आकलन कृती) (प्रत्येकी 2 गुण)

लक्षात ठेवा : ■ **प्रश्न 1. (इ)** यासाठी 80 ते 100 शब्दांचा एक अपठित उतारा दिला जाईल. यावरील आकलनाच्या दोन कृती या प्र. 1. (अ) व (आ) मधील आकलन कृतीनुसार असतील. स्पष्टीकरणासाठी प्र. 1. (अ) कृती 1 साठी दिलेले मार्गदर्शन पाहा.

■ **या प्रश्नात** दिलेला अपठित उतारा उपयोजित लेखनामधील प्रश्न 5. (अ) (2) मध्ये दिल्या जाणाऱ्या सारांशलेखनाच्या प्रश्नासाठीसुद्धा तोच राहील, हे लक्षात घ्यावे.

विभाग 2 : पद्य

प्र. 2. (अ) पुढील कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनांनुसार कृती करा : 8

कृती 1 ते 4 : (प्रत्येकी 2 गुण)

लक्षात ठेवा : ■ या कृतीसाठी पाठ्यपुस्तकातील एक कविता दिली जाईल.
■ दिलेल्या कवितेवर कृती 1 ते कृती 4 या प्रत्येकी 2 गुणांच्या कृती विचारल्या जातील.

कृती 1 व 2 : (आकलन कृती) (प्रत्येकी 2 गुण)
या कृती आशयाच्या आकलनावर व उपयोजनावर आधारित असतील.

कृती 3 : (शब्दांचे अर्थ) (2 गुण)
या कृतीमध्ये कवितेतील दिलेल्या 4 शब्दांचे अर्थ विचारले जातील.

कृती 4 : (काव्यसौंदर्य कृती) (2 गुण)
ही कृती काव्यसौंदर्यावर आधारित असेल. यामध्ये विचारसौंदर्य, भावसौंदर्य व अर्थसौंदर्य या 3 घटकांपैकी कोणत्याही एका घटकावर कृती विचारली जाईल.

प्र. 2. (आ) पुढीलपैकी *कोणत्याही एका* कवितेवर दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे कृती सोडवा : 8

लक्षात ठेवा : ■ **प्रश्न 2. (अ)** मध्ये दिलेल्या पठित कविता सोडून पाठ्यपुस्तकातील इतर कोणत्याही दोन कवितांची नावे दिली जातील. त्यांपैकी कोणत्याही एका कवितेवर दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे कृती करणे अपेक्षित आहे. पुढील 6 कृतींपैकी कृतिपत्रिकेत 1 – 1 गुणाच्या 2 कृती आणि 2 – 2 गुणांच्या 4 कृतींपैकी 8 गुणांच्या कोणत्याही 5 कृती विचारल्या जातील :

(i) प्रस्तुत कवितेचे कवी/कवयित्री –
(ii) प्रस्तुत कवितेचा विषय –
} प्रत्येकी 1–1 गुण

(iii) प्रस्तुत कवितेतील दिलेल्या दोन ओळींचा सरळ अर्थ लिहिणे –
(iv) प्रस्तुत कवितेतून मिळणारा संदेश –
(v) कविता आवडण्याची वा न आवडण्याची कारणे –
(vi) प्रस्तुत कवितेतील (चार) शब्दांचा अर्थ लिहिणे –
} प्रत्येकी 2–2 गुण

NAVNEET®

विभाग 3 : स्थूलवाचन

प्र. 3. पुढीलपैकी *कोणत्याही* दोन कृती लिहा : 6

कृती 1 व 2 : (स्वमत/अभिव्यक्ती) (प्रत्येकी 3 गुण)

लक्षात ठेवा : ■ यामध्ये स्वमत/अभिव्यक्ती कृती अपेक्षित आहे.
■ पाठाचा आशय, शालाबाह्य जीवनाशी सांगड घालणारा आशय, मूल्य, जीवनकौशल्ये यांवर आधारित कृती विचारली जाईल.
■ दिलेल्या मुद्द्यांवरून टिपा लिहायला सांगितल्या जातील. (संबंधित पाठातीलच मुद्दे असतील.)
■ पाठातील संदेश, विचार, मूल्य किंवा एकंदरीत आशय यांच्या आधाराने कृतीची रचना केलेली असेल.
■ एकंदर 3 कृती दिल्या जातील. त्यांपैकी 2 सोडवणे अपेक्षित.

विभाग 4 : भाषाभ्यास

प्र. 4. (अ) व्याकरण घटकांवर आधारित कृती : 8

लक्षात ठेवा : पाठ्यपुस्तकातील 'भाषाभ्यास' या शीर्षकाखाली आलेल्या व्याकरण घटकांवर आधारित पुढीलप्रमाणे कृती विचारल्या जातील :

(1) वाक्यप्रकार : (2 गुण)

विधानार्थी, प्रश्नार्थी, उद्गारार्थी, आज्ञार्थी वाक्य ओळखा.

(2) वाक्यरूपांतर : (2 गुण)

(1) प्रश्नार्थी व विधानार्थी वाक्यांचे परस्पर रूपांतर करा.
(2) उद्गारार्थी व विधानार्थी वाक्यांचे परस्पर रूपांतर करा.
(3) आज्ञार्थी व विधानार्थी वाक्यांचे परस्पर रूपांतर करा.
(4) होकारार्थी व नकारार्थी वाक्यांचे परस्पर रूपांतर करा.

(3) वाक्प्रचार : (4 गुण)

वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा.

प्र. 4. (आ) भाषिक घटकांवर आधारित कृती : 8

लक्षात ठेवा : पाठ्यपुस्तकातील स्वाध्यायात आलेल्या भाषिक घटकांवर आधारित पुढीलप्रमाणे कृती देण्यात येतील.

(1) शब्दसंपत्ती : (4 गुण)

(1) समानार्थी शब्द लिहा.
(2) विरुद्धार्थी शब्द लिहा.
(3) शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द लिहा.
(4) एकवचन-अनेकवचन लिहा.
(5) लिंग बदला.

(2) लेखननियमांनुसार लेखन : (2 गुण)

(1) अचूक शब्द ओळखा.
(2) लेखननियमांनुसार वाक्य लिहा.

(3) विरामचिन्हे : (2 गुण)

(1) योग्य विरामचिन्हे वापरा.
(2) विरामचिन्हे ओळखा.

विभाग 5 : उपयोजित लेखन

प्र. 5. (अ) पुढीलपैकी *कोणतीही एक* कृती सोडवा :

लक्षात ठेवा : यामधील पत्रलेखन या कृतीला सारांशलेखन ही कृती वैकल्पिक आहे. दोन्हीपैकी कोणतीही एक कृती सोडवणे अपेक्षित आहे.

(1) पत्रलेखन : 6

लक्षात ठेवा : या प्रश्नांतर्गत मागणी/विनंती/कौटुंबिक या पत्रांपैकी एक औपचारिक व एक अनौपचारिक किंवा दोन्ही औपचारिक असे दोन प्रकारचे पत्र-विषय कृतिस्वरूपात दिले जातील. त्यांपैकी कोणत्याही एका प्रकारचे पत्र लिहायचे आहे.

किंवा

(2) सारांशलेखन : 6

लक्षात ठेवा : विभाग 1 : गद्य – **प्रश्न 1. (इ)** मधील अपठित उतारा सारांशलेखनासाठी देण्यात येईल. त्या उताऱ्याचा 1/3 एवढा सारांश तुमच्या शब्दांत लिहा.

प्र. 5. (आ) पुढीलपैकी *कोणत्याही दोन* कृती सोडवा :

लक्षात ठेवा : ■ **प्रश्न 5. (आ)** मध्ये (1) जाहिरातलेखन (2) बातमीलेखन आणि (3) कथालेखन हे तिन्ही लेखनप्रकार परीक्षेत विचारण्यात येतील आणि त्यांपैकी कोणतेही दोन सोडवणे अनिवार्य असेल.

(1) जाहिरातलेखन : 5

लक्षात ठेवा :
- ■ जाहिरातीचा प्रश्न कृतीयुक्त स्वरूपात दिला जाईल. त्यासाठी प्रसंग, चित्र, बातमी, शैक्षणिक विषय यांपैकी कोणत्याही स्वरूपात विषय दिला जाईल.
- ■ जाहिरात लिहिताना दिलेल्या कृतीतील सर्व मुद्द्यांचा विचार करावा.
- ■ चित्र किंवा सजावट अनिवार्य नाही. शब्दरूप महत्त्वाचे असते.
- ■ जाहिरात लेखनासाठी पुढीलपैकी कोणत्याही प्रकारची कृती दिली जाईल :
  - (1) शब्दांवरून जाहिरातलेखन.
  - (2) जाहिरात देऊन त्यावरील कृती सोडवा.
  - (3) विषय देऊन जाहिरातलेखन.
  - (4) दिलेल्या जाहिरातीचे अधिक आकर्षक पद्धतीने पुनर्लेखन.
  - (5) कलात्मक, सर्जनशील रितीने तयार केलेल्या अन्य कोणत्याही कृतीआधारे जाहिरातलेखन.
- ■ **शब्दमर्यादा :** 50 ते 60 शब्द.

(2) बातमीलेखन : 5

लक्षात ठेवा :
- ■ कृतिपत्रिकेत एखादा विषय देऊन किंवा एखाद्या घटना-प्रसंगाची किंवा एखाद्या समारंभाची माहिती देऊन त्याआधारे बातमीलेखन करण्यास सांगितले जाईल.
- ■ शाळेत, परिसरात साजरे झालेले कार्यक्रम – (**उदा.,** मराठी भाषादिन, स्नेहसंमेलन, शालेय घडामोडी, वृक्षारोपण, सहल, आपत्ती व्यवस्थापन) वगैरेंची माहिती देऊन बातमीलेखनासाठी मुद्दे दिले जातील. बातमीलेखनासाठी मुद्दे हे शब्द किंवा चित्रे यांच्या साहाय्याने दिले जातील.
- ■ **शब्दमर्यादा :** 50 ते 60 शब्द.

(3) कथालेखन : 5

लक्षात ठेवा :
- ■ कृतिपत्रिकेत पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रकाराने कथालेखन करण्यास सांगितले जाईल :
  - (1) कथाबीजावरून कथा लिहा.
  - (2) मुद्द्यांवरून कथा लिहा.
  - (3) दिलेल्या शब्दांवरून कथा लिहा.
  - (4) कथेचा पूर्वार्ध देऊन उत्तरार्ध लिहा किंवा उत्तरार्ध देऊन पूर्वार्ध लिहा.
  - (5) वरीलपेक्षा वेगळ्या, सर्जनशील पद्धतीनेही कथालेखनाची कृती दिली जाऊ शकते.
- ■ **शब्दमर्यादा :** 80 ते 90 शब्द.

NAVNEET ®

प्र. 5. (इ) पुढील लेखनप्रकारांपैकी *कोणतीही एक* कृती सोडवा :

लक्षात ठेवा : ■ **प्रश्न 5. (इ)** मध्ये (1) प्रसंगलेखन (2) आत्मकथन (3) वैचारिक या तिन्ही कृती विचारण्यात येतील आणि त्यांपैकी कोणतीही एक कृती सोडवायची आहे.

■ **शब्दमर्यादा :** 100 ते 120 शब्द.

(1) प्रसंगलेखन : 8

लक्षात ठेवा : ■ कृतिपत्रिकेत विद्यार्थ्यांच्या अनुभवविश्वाला परिचित असा प्रसंग देऊन त्याचे वर्णन करण्यास सांगितले जाईल किंवा चित्र देऊन त्याआधारे वर्णन करण्यासही सांगितले जाईल.

■ पाहिलेल्या/ऐकलेल्या/अनुभवलेल्या प्रसंगाचे वर्णन लिहिणे अपेक्षित.

(2) आत्मकथन : 8

लक्षात ठेवा : ■ कृतिपत्रिकेतील 'आत्मकथन' या लेखनप्रकारात—

■ कृतिपत्रिकेत या कृतीसाठी एखादे चित्र दिले जाईल आणि त्या चित्रातला घटक तुमच्याशी बोलत आहे, अशी कल्पना करून त्याचे आत्मकथन लिहायला सांगितले जाईल. **किंवा**

■ एखादा प्रसंग किंवा दृश्य किंवा शब्द देऊन त्यातला एखादा घटक तुमच्याशी बोलत आहे, अशी कल्पना करून त्याचे आत्मकथन लिहायला सांगितले जाईल. **किंवा**

■ एखादे चित्र दिले जाईल. त्या चित्रातील कोणता तरी एक घटक चित्रातल्या अन्य घटकांशी बोलत आहे, असा आशय असेल. बोलणारा घटक काय बोलत असेल, याची कल्पना करून त्याचे आत्मकथन लिहिण्यास सांगितले जाईल.

■ आत्मकथनाचा विषय विद्यार्थ्यांच्या परिचित अनुभवविश्वातलाच असेल.

(3) वैचारिक लेखन : 8

लक्षात ठेवा : ■ कृतिपत्रिकेतील 'वैचारिक लेखन' या लेखनप्रकारात –

■ साधारणपणे, चित्राकृतीच्या स्वरूपात विषय दिला जाईल.

■ चित्रातले लहान लहान चित्रघटक म्हणजे एक प्रकारे लेखनासाठी दिलेले मुद्देच होत.

■ लेखनात हे मुद्दे कोणत्या क्रमाने यावेत, कोणत्या मुद्द्याला किती महत्त्व द्यावे, हे चित्रावरून सहजपणे कळणार नाही.

■ त्यामुळे विद्यार्थ्याला मुक्तपणे लेखन करण्याची संधी मिळते.

■ विद्यार्थ्यांनी स्वत:चे विचार स्वत:च्या शब्दांत मांडावेत, अशी अपेक्षा असते.

ACTIVITY SHEETS FOR PRACTICE

MARATHI (LL)
ACTIVITY SHEET 1

Time : 3 Hours] **[Total Marks : 80**

सूचना : *(1) सूचनेनुसार आकलनकृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या काढाव्यात.*

(2) आकृत्या पेननेच काढाव्यात.

(3) उपयोजित लेखनातील कृतींसाठी (सूचना, निवेदन) आकृतीची आवश्यकता नाही. तसेच या कृती लिहून घेऊ नयेत.

(4) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखननियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

(5) विभाग 5 – उपयोजित लेखन प्र. 5 (अ) (2) सारांशलेखन या घटकासाठी गद्य विभागातील प्र. 1. (इ) अपठित उतारा वाचून त्या उताऱ्याचा सारांश लिहावा.

विभाग 1 : गद्य

पठित गद्य

प्र. 1. (अ) पुढील उतारा वाचून दिलेल्या सूचनांनुसार कृती करा :

(1) चौकटी पूर्ण करा : 2

(i) पु. ल. व सुनीताबाई यांनी दिलेल्या शालीचा लेखकाने केलेला उल्लेख : ☐

(ii) उताऱ्यात उल्लेख असणारी नदी : ☐

एकदा मी पु. ल. देशपांडे यांच्याकडे काही एक निमित्ताने गेलो होतो. काम झाल्यावर मी निघण्याच्या बेतात होतो; तेवढ्यात सुनीताबाईंनी मला थांबवले व विचारले, ''तुम्हांला शाल दिली तर चालेल काय?''

मी एका पायावर 'हो' म्हटले. पु. ल. व सुनीताबाई यांनी मला शाल द्यावी, हा मला मोठा गौरव वाटला. ती शाल मी माझ्या खोलीतल्या सुटकेसमध्ये ठेवून दिली. वापरली मात्र कधीच नाही.

पुढे वाईला विश्वकोशाचा अध्यक्ष म्हणून मी गेलो. तिथे नदीकाठच्या प्राज्ञ पाठशाळेच्या खोलीत मी राहत असे. खोलीच्या दक्षिणेकडील खिडक्या कृष्णा नदीच्या चिंचोळ्या प्रवाहावर होत्या. थंडीच्या दिवसात एक बाई माझ्या खिडकीखालील घाटाच्या छोट्या तटावर तिचे छोटे मूल एका टोपलीत ठेवून मासे पकडण्याच्या उद्योगात होती. तिचे बाळ कडाक्याच्या थंडीने कुडकुडत रडत होते; पण आई तिकडे बघतही नव्हती. मला मात्र राहवले नाही. मी सुटकेसमधील 'पुलकित' शाल काढली, पाचपन्नास रुपयांच्या नोटा काढल्या व त्या बाईला हाक मारली. खिडकीतून ते सर्व खाली दिले आणि म्हटले, ''त्या बाळाला आधी शालीत गुंडाळ आणि मग मासे मारत बैस.'' या घटनेची ऊब पुलकित शालीच्या उबेपेक्षा अधिक होती.

कविवर्य नारायण सुर्वे खूप सभा, संमेलने गाजवत. पुढे ते साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षही झाले. परिणामत: त्यांच्या कार्यक्रमांना अहोरात्र भरतीच असे. प्रत्येक कार्यक्रमात सन्मानाची शाल व श्रीफळ त्यांना मिळत राही. एकदा ते मला म्हणाले, ''या शाली घेऊन घेऊन मी आता 'शालीन' बनू लागलो आहे.''

(2) (i) **पुढील प्रसंगी लेखकाने केलेली कृती लिहा :** 1

एका बाईचे बाळ कडाक्याच्या थंडीने कुडकुडत होते.

(ii) 'पुलकित' उत्तर येईल असा प्रश्न तयार करा. 1

(3) **'शाल व शालीनता' यांचा पाठाच्या आधारे तुम्हांला कळलेला अर्थ स्पष्ट करा.** 3

प्र. 1. (आ) पुढील उतारा वाचून दिलेल्या सूचनांनुसार कृती करा :

(1) **आकृती पूर्ण करा :** 2

(i)

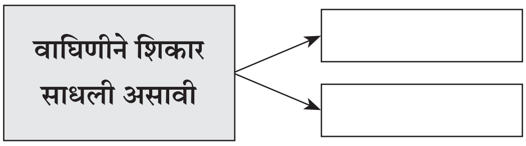

(ii)

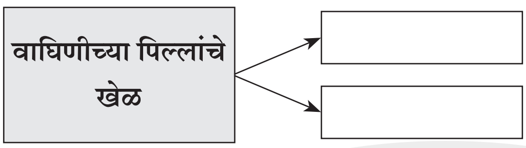

साधारणत: कुत्र्यापेक्षा लहान आकाराची ही पाच महिन्यांची पिल्लं होती. या वयात लहान मुलं जशी खेळकर असतात, तशीच ही खेळकर होती. एकमेकांचा पाठलाग करणं, मारामारी करणं, पाण्यात उड्या घेणं असे खेळ सुरू झाले. मध्येच आई वळून एखाद्या पिल्लाला मायेने चाटत होती. थोडा वेळ बसल्यावर ती पटकन उभी राहिली. डोकं वळवून तिनं हळूच 'ऑऽवऽ' असा आवाज केला. हा पिल्लांना मागं येण्याबद्दलचा इशारा होता. लगेच वळून ती चालायला लागली. हिनं जंगलात कुठंतरी नक्कीच एखादं सांबर, रानगवा, नीलगाय, रानडुकराची शिकार साधली असावी; पण अशी शिकार जड असल्यानं ती उचलून पिल्लापर्यंत आणणं शक्य नसतं. त्यामुळं पिल्लांजवळ येऊन घटकाभर पाण्यात बसून तिनं विश्रांती घेतली होती आणि आता ती पिल्लांना त्या शिकारीकडं घेऊन जात होती. या चार पिल्लांसोबतच स्वत:चं पोट भरण्यासाठी तिला सतत कोणती-कोणती शिकार करणं आवश्यकच होतं. त्या कलेत ती चांगली पारंगत होती.

वाघिणीनं नाला पार करून बांबूच्या गंजीत पाय ठेवला. आत शिरण्याआधी तिनं वळून पिल्लं सोबत येताहेत की नाही हे पाहून घेतलं. दोन पिल्लं तिच्या मागोमाग निघाली होती; पण दोघांना अद्याप भान नव्हतं. ती पाण्यातच एकमेकांशी खेळण्यात दंग झाली होती. वाघिणीनं परत त्यांना बोलावणारा आवाज काढला. आईच्या या आवाजाबरोबर दोन्ही पिल्लांनी आपला खेळ थांबवला आणि पळत सुटली. दोनच मिनिटांत पिल्लांना घेऊन वाघीण जंगलात दिसेनाशी झाली. आज मी वाघिणीतल्या आईची एक वेगळीच झलक बघितली होती. माझ्या व्याघ्रअनुभवात मोलाची भर घालणारा हा अनुभव होता.

(2) **एका वाक्यात उत्तरे लिहा :** 2

(i) वाघीण कोणत्या कलेत पारंगत होती?

(ii) लेखकाने वाघिणीत कोणती झलक पाहिली?

(3) **'लेखकाला वाघिणीतील आईची झलक जाणवली' हे विधान पाठाच्या आधारे स्पष्ट करा.** 3

अपठित गद्य

प्र. 1. (इ) पुढील उतारा वाचून दिलेल्या सूचनांनुसार कृती करा :

(1) चौकटी पूर्ण करा : 2

(i) लेखक व आदित्य यांनी या दोन स्टेशनदरम्यान प्रवास केला : ☐ ☐

(ii) पॅरिसमधील या दोन वास्तूंचा उल्लेख उताऱ्यात आलेला आहे : ☐ ☐

लंडनमधील सेंट पॅन्क्रास स्टेशनवरून युरोस्टार ट्रेनने मी व आदित्य पॅरिसला जाण्यासाठी निघालो. दुपारी बाराच्या सुमारास आम्ही पॅरिसमधील 'गरे डु नॉर्ड' स्टेशनवर उतरलो. मग एका छानदार हॉटेलात आम्ही पोटपूजा केली आणि नंतर आम्ही पॅरिस पाहायला निघालो.

सर्वप्रथम आम्ही 'एस्पनाद दिसेनवेलिद' ही आर्मी म्युझियमची देखणी इमारत पाहिली. मग पॅरिसचे मुख्य आकर्षण असलेल्या 'आयफेल टॉवर' कडे आम्ही निघालो. फ्रेंच क्रांतीला शंभर वर्षे पूर्ण झाल्याच्या प्रीत्यर्थ बांधली गेलेली सुमारे ३२५ मीटर उंचीची ही वास्तू! याच्या निर्मितीचे श्रेय गुस्ताव्ह आयफेल या फ्रेंच वास्तुशास्त्रकाराकडे जाते. दूरवरून जेव्हा आम्हांला आयफेल टॉवरचे दर्शन झाले, तेव्हा खूपच रोमांचकारी वाटले. तिथे देशविदेशातील हजारो पर्यटकांची गर्दी होती. आम्ही रांगेतून आयफेल टॉवरच्या टॉपवर जाण्यासाठी निघालो. तीन लिफ्टमधून आम्ही आयफेल टॉवरच्या सर्वांत वरच्या टोकावर पोहोचलो. युरोप टूरचं सार्थक! त्या जगप्रसिद्ध आयफेल टॉवरवर आदित्याचे अनेक फोटो मी काढले, तेव्हा त्याच्या उल्हासाला सीमा नव्हती! तेथून आम्ही साइन नदीवर बोटिंगसाठी निघालो.

(2) कारणे लिहा : 2

(i) आदित्यच्या उल्हासाला सीमा नव्हती.

(ii) 'आयफेल टॉवर' पाहायला देशविदेशातील हजारो पर्यटकांची गर्दी होते.

विभाग 2 : पद्य

प्र. 2. (अ) पुढील कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा :

(1) चौकटी पूर्ण करा : 2

(i) वनात लागणारा – ☐

(ii) भुकेले झालेले – ☐

(iii) याच्यासाठी हरिणी चिंतित झाली – ☐

(iv) हंबरत धावणारी – ☐

अग्निमाजि पडे बाळू।
        माता धांवें कनवाळू ।।१।।
तैसा धांवें माझिया काजा।
        अंकिला मी दास तुझा ।।२।।
सर्वेचि झेंपावें पक्षिणी।
        पिलीं पडतांचि धरणीं ।।३।।
भुकेलें वत्सरावें
        धेनु हुंबरत धांवे ।।४।।
वणवा लागलासे वनीं।
        पाडस चिंतीत हरणी ।।५।।
नामा म्हणे मेघा जैसा।
        विनवितो चातक तैसा ।।६।।

(2) पुढील कृती केव्हा घडतात, ते लिहा : 2

(i) माता धावून जाते ------------

(ii) पृथ्वीवर पक्षिणी झेपावते ------------

(3) कवितेतील पुढील शब्दांचे अर्थ सांगा : 2

(i) अग्नी – (ii) काज –

(iii) धेनू – (iv) मेघ –

(4) आई, प्राणी, पक्षी यांच्या मातृप्रेमाचे कवितेतून व्यक्त झालेले वर्णन तुमच्या शब्दांत लिहा. 2

प्र. 2. (आ) पुढीलपैकी *कोणत्याही एका* कवितेवर त्याखाली दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे कृती सोडवा : 8

मुद्दे	'रंग मजेचे रंग उद्याचे' *किंवा*	'दोन दिवस'	
(1) प्रस्तुत कवितेचे कवी/कवयित्री –			(1)
(2) प्रस्तुत कवितेचा विषय –			(1)
(3) प्रस्तुत ओळींचा सरळ अर्थ लिहा –	हिरवी हिरवी मने भोवती, किती छटा हिरव्याच्या गर्भरेशमी सळसळण्याच्या जगास सांगू गोष्टी...	झोतभट्टीत शेकावे पोलाद तसे आयुष्य छान शेकले दोन दिवस वाट पाहण्यात गेले दोन दु:खात गेले	(2)
(4) प्रस्तुत कवितेतून मिळणारा संदेश –			(2)
(5) प्रस्तुत शब्दांचा अर्थ लिहा –	(i) फूल (ii) मन (iii) गोष्ट (iv) धवल	(i) डोई (ii) दुनिया (iii) रात्र (iv) पोलाद	(2)

NAVNEET ®

विभाग 3 : स्थूलवाचन

प्र. 3. पुढीलपैकी *कोणत्याही दोन* कृती सोडवा : **6**

(1) ‘जाता अस्ताला’ मधील पणतीच्या उदाहरणातून कवितेत व्यक्त झालेला विचार स्पष्ट करा.

(2) पुढील मुद्द्यांवर ७ ते ८ वाक्यांचा एक परिच्छेद तयार करा :

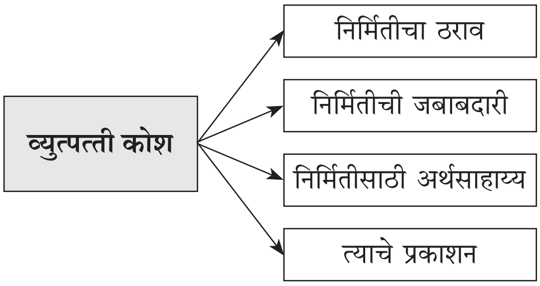

(3) टीप लिहा : बार्क

विभाग 4 : भाषाभ्यास

प्र. 4. (अ) व्याकरण घटकांवर आधारित कृती :

(1) वाक्यप्रकार :

- **पुढील वाक्यांचा प्रकार ओळखा :** **2**

(1) व्वा! धनश्री किती छान काढलंस हे चित्र!

(2) अभिषेक, झालाय का तुझा अभ्यास?

(2) वाक्यरूपांतर :

- **कंसातील सूचनेनुसार वाक्यरूपांतर करा :** **2**

(1) अरेच्चा! किती बरं हा विसराळू! *(विधानार्थी करा.)*

(2) श्रुती, तुला कमी अभ्यास करून चालणार नाही. *(होकारार्थी करा.)*

(3) वाक्प्रचार :

- **पुढील *कोणत्याही दोन* वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा :** **4**

(1) मुठभर मांस चढणे (2) अंगावर सरसरून काटा येणे (3) पर्वणी असणे.

प्र. 4. (आ) भाषिक घटकांवर आधारित कृती :

(1) शब्दसंपत्ती :

(i) पुढील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा : **1**

(1) वायू = (2) जिद्द =

(ii) पुढील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा : **1**

(1) सन्मान × (2) दाट ×

(iii) शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द लिहा : **1**

दुसऱ्यावर अवलंबून असलेला –

(iv) वचन बदला : **1**

(1) शाल – (2) मासे –

(2) लेखननियमांनुसार लेखन :

- **पुढील वाक्ये लेखननियमांनुसार लिहा :** **2**

(1) अशा परीस्थितित माझि शाळा सुरू झाली.

(2) उतम नागरीक कुणाला म्हणावे ?

(3) विरामचिन्हे :

- **पुढील वाक्यात योग्य विरामचिन्हांचा उपयोग करा :** **2**

(1) पाय वाळक्या काटकीवर पडून कट असा आवाज आला

(2) अरेच्च्या तू केव्हा आलास

विभाग 5 : उपयोजित लेखन

प्र. 5. (अ) पुढीलपैकी *कोणतीही एक* कृती सोडवा :

(1) पत्रलेखन : **6**

ज्ञानसाधना विद्यालय, लोणावळा

स्थापना : १९९५ रौप्य महोत्सवी वर्ष

राहुल/राजश्री रुके
विद्यार्थी प्रतिनिधी या नात्याने
ऑनलाईन शिक्षणात येणाऱ्या
अडचणी दूर करण्याविषयी
वर्गशिक्षिकांना विनंती पत्र लिहीत आहे.

किंवा

देविका/देवेश करमरकर
आपल्या मैत्रिणीला/मित्राला
पत्र पाठवून ऑनलाईन
शिक्षणाची उपयुक्तता व
महत्त्व समजावून सांगत आहे.

NAVNEET

किंवा

(2) सारांशलेखन : **6**

विभाग 1 – गद्य प्रश्न क्रमांक 1 (इ) मधील अपठित गद्य उताऱ्याचा एक-तृतीयांश सारांश लिहा.

प्र. 5. (आ) पुढीलपैकी *कोणत्याही दोन* कृती सोडवा :

(1) जाहिरातलेखन : (50 ते 60 शब्द) **5**

- **पुढील उत्पादन व दिलेले मुद्दे लक्षात घेऊन जाहिरात तयार करा :**

मॅजिक च्यवनप्राश

↓ सुदृढ आरोग्य
↓ रोगप्रतिकार शक्ती
↓ विविध चवींमध्ये
↓ तीन आकारांत

(2) बातमीलेखन : (50 ते 60 शब्द) **5**

- **पुढील घटनेवरून बातमी तयार करा :**

कोकण किनारपट्टीला वादळाचा तडाखा – सोनगाव उद्ध्वस्त.

(3) कथालेखन : (80 ते 90 शब्द) **5**

- **पुढील शीर्षकाच्या आधारे थोडक्यात समर्पक कथा लिहा :**

मी नागरिक

प्र. 5. (इ) पुढीलपैकी *कोणत्याही एका* विषयावर निबंधलेखन करा : (100 ते 120 शब्द) 8

(1) प्रसंगलेखन :

शाळेतर्फे जाण्यायेण्याची सोय

'प्रयोग' विज्ञान मंडळ,
वांगणी आयोजित
'आकाशदर्शन सोहळा'
शनिवार १३ जानेवारी संध्या. ७.३०
ते रविवार १४ जानेवारी पहाटे ४.३० वाजेपर्यंत
सोबत
ग्रहांबद्दलची माहिती सांगणारी व्हिडिओफिल्म

प्रवेश शुल्क ₹ १०००/-

वरील प्रसंगी तुम्ही उपस्थित होतात अशी कल्पना करून प्रसंगलेखन करा.

(2) आत्मकथन :

- **पुढील मुद्द्यांतील घटक तुमच्याशी बोलत आहे, अशी कल्पना करून त्या घटकाचे आत्मकथन लिहा :**

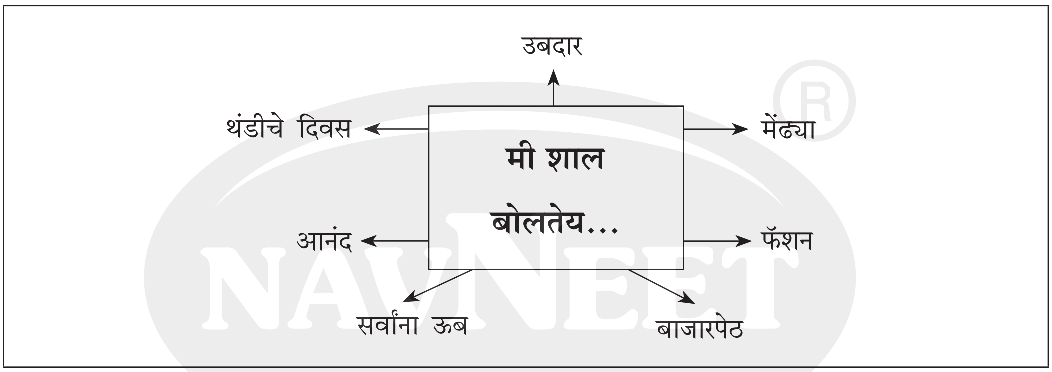

(3) वैचारिक लेखन :